

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

סיכום מושב מאקרו: מסגרות התקציב וסדרי העדיפויות לשנים הבאות יו"ר המושב: פרופ' קרנית פלוג

נשיא המדינה, יצחק הרצוג:

למלחמה השפעה עצומה על מדינת ישראל – ההשפעות הכלכליות: קושי של המפונים, המילואימניקים, הסחר הבינלאומי ומעמדה הבינלאומי של ישראל, כולל דירוג האשראי, כל אלה מציבים אתגרים משמעותיים על המדינה, הכלכלה, המגזר העסקי וכל משק בית בישראל. לצד אלה יש גם האתגרים החברתיים – האוכלוסיות החלשות נפגעות ראשונות תמיד בעת משבר, וגם אתגרי בריאות הנפש הלא מבוטלים.

הכלכלה מאפשרת את הביטחון. בזכות הכלכלה אנחנו יכולים לקנות נשק, לאמן חיילים, ולשמור על הביטחון. הכלכלה לא רק משפיעה על המערכה אלא גם מושפעת ממנה.

אומנם, ישראל נכנסה למלחמה עם אינדיקטורים כלכליים חיוביים ועם בריתות דיפלומטיות חזקות. אבל המלחמה הציבה אתגרים לא מבוטלים – שיבושי קווי אספקה, חרם גלוי או שקט במקומות רבים, בכלכלה ובאקדמיה, ואזורים שלמים בארץ שהם מאוימים ומפונים.

אחד היתרונות המשמעותיים איתם נכנסנו למערכה היא הקשרים העסקיים שלנו עם כל העולם ועלינו לשמור עליהם. נדרש שיתוף פעולה הדוק בין הממשלה, ארגונים כלכליים וכמובן המגזר העסקי.

עלינו לבצר ככל הניתן את הבריתות המדיניות והכלכליות ביננו ובין בנות בריתנו, ובראשן ארצות הברית, האיחוד האירופי, ומדינות הסכמי אברהם.

לעיתים עלינו לחשוך שפתיים, לחשוב ולהבין שיש אמירות שגורמות נזק למערך הבריתות שלנו, שהוא מרכיב חיוני בביטחון הלאומי שלנו.

אני אופטימי בנוגע למשק ולכלכלה הישראלית אני מאמין באמונה שלנו בכוח ובעוצמות של עם ישראל.

יש לפעול לאיחוד חלקי העם ולהתגבר על המחלוקות הפנימיות.

כנס אלי הורב"ץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

נשיא המכון הישראלי לדמוקרטיה, יוחנן פלסנר:

בכנס נתמודד עם המשברים הפנימיים של ישראל –

1. טיפול במשפחות המפונים

2. מילואים שעוזבים את בתיהם מול מי שזועק "נמות ולא נתגייס". יש לקבוע חובת שירות לכל ישראלי.

צה"ל צריך חרדים צעירים בשירות משמעותי, חרדים שלא יתגייסו ישלמו מחיר כלכלי משמעותי והמדינה תפסיק לממן את מי שמשתמט.

3. תיקון השירות הציבורי – יש לקבל החלטות מקצועיות על פי גורמי המקצוע ולא משיקולים פוליטיים.

לשם תיקונים אלה נדרשת הנהגה מחויבת אבל לא כל תיקון תלוי בפוליטיקה. שינויי מאקרו מחייבים מדיניות ממשלתית המבוססת על עובדות ועבודה מקצועית.

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

פרופ' קרנית פלוג, המכון הישראלי לדמוקרטיה:

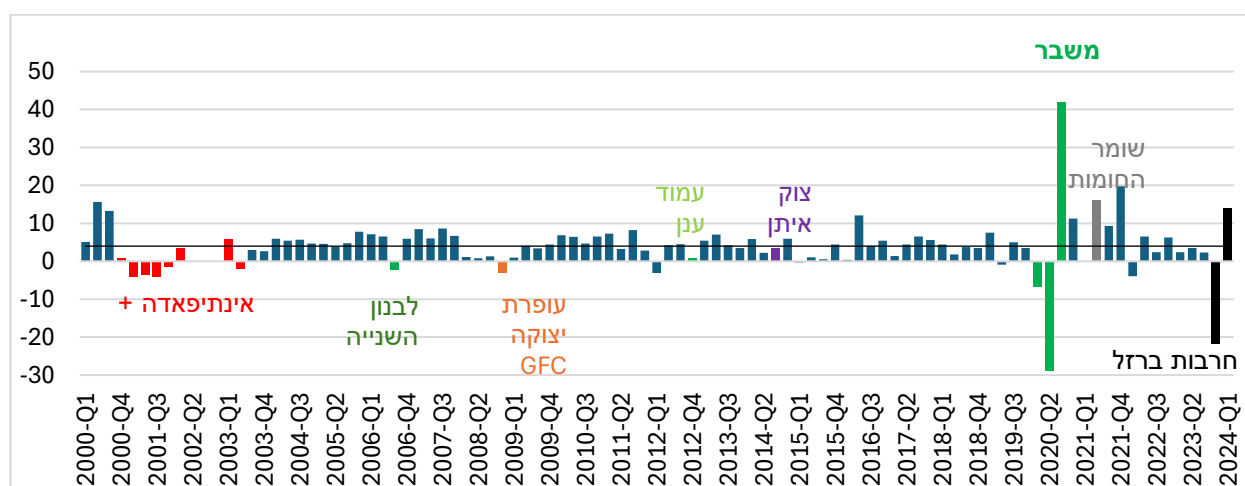
נדרש שינוי עמוק, הכרחי ומוצדק, בסדר העדיפויות בתקציב:

1. גידול בהוצאות הביטחון ועלייה בהוצאות הריבית
2. שיקום העוטף ויישובי הצפון
3. צמצום הגירעון המבני ויחס חוב תוצר
4. טיפול באתגרי המשק – הישנים והחדשים
5. שיפור השירותים החברתיים האוניברסליים והשקעה במנועי הצמיחה.

יחייב הרחבה של ציבור הנושאים בנטל והגדלה של המקורות. כדי שזה יהיה אפשרי השיפור של השירותים צריך להיות אוניברסלי.

המשק הראה התמודדות מרשימה עם משברים גלובליים ומקומיים בעבר אבל מרכיבי החוסן לא מבטיחים את יכולת ההתאוששות מהמשבר הנוכחי. ההתאוששות תלויה גם בשאלה אם תתפתח מלחמה בצפון, מה תעשה הממשלה והאם ישוקמו יחסינו עם העולם. (תרשים 1).

תרשים 1. צמיחת התוצר, נתונים רבעוניים, אחוזים במונחים שנתיים.

הערה: הקו השחור האופקי מציין את הצמיחה ארוכת הטווח (4%)
מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, עיבודי המכון הישראלי לדמוקרטיה

כנס אלי הורב"ץ לכלכלה וחברה

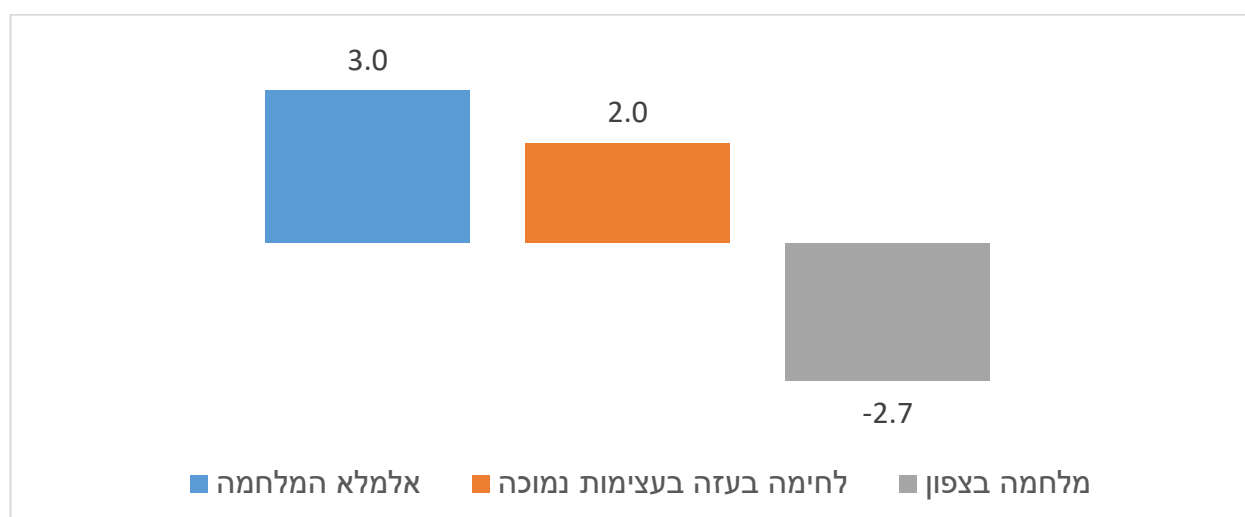
בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

תחזיות גופים שונים עם מנעד רחב של תחזיות – מהתכווצות מסוימת ועד גידול של 2% בתוצר. כל אלה מניחים שלא תיפתח חזית של מלחמה מלאה בצפון. מרבית התחזיות מתייחסות להתאוששות יחסית חזקה ב-2025 בהנחה שהלחימה תהיה מאחורינו.

אי אפשר לשלול תרחיש של מלחמה בצפון – בחנו מה המשמעות של תרחיש מלחמה מלאה בצפון – והמשמעות היא התכווצות של ממש בתוצר. תרחיש הרבה יותר חמור מהתרחיש שבקונצנזוס. המדיניות הכלכלית לא לוקחת בחשבון את התרחיש הזה. (תרשים 2)

תרשים 2. בדיקת רגישות – צמיחת התוצר בשנת 2024 לפי תרחישים.

מקור: עיבודי המכון הישראלי לדמוקרטיה.

תקציב הביטחון: חייבים לעדכן את איום הייחוס ועל בסיסו לבנות את תקציב הביטחון. יש להקים ועדה ציבורית שתתייחס להיבטים הכלכליים והחברתיים. לאורך זמן לאחר עלייה בתקציב הביטחון תהיה שחיקה ביחס לתוצר – התקציב יגדל פחות מאשר הגידול בתוצר.

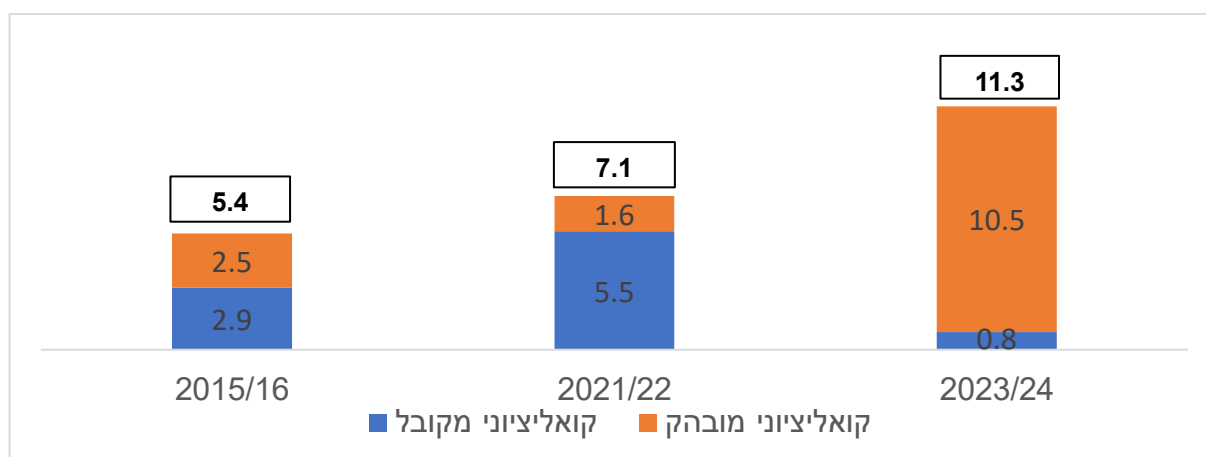
כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

סדרי עדיפויות בעבר:

1. שחיקה בתקציב הביטחון ובהוצאות הריבית מנותבת להפחתת חלק הממשלה בתוצר
 2. שירותים חברתיים שומרים על חלקם בתוצר ברמה נמוכה ביחס ל-OECD.
 3. שחיקת מנועי צמיחה
 4. תקציב 23-24: המשך ירידה בהוצאה הציבורית לצד תקציבים סקטוריאליים. הגידול המשמעותי היה בתקציבים קואליציוניים "מובהקים". המשמעות היא תקציבים שלא עומדים באמות מידה מקצועיות ואף מנוגדים ליעדים ארוכי הטווח והסקטוריאליים. מלוא מרחב הגמישות של הממשלה נוצל לתקציבים הקואליציוניים (תרשים 3).
- תרשים 3. תקציבים קואליציוניים, מיליארדי שקלים.

מקור: פלוג, דוד וקנת פורטל (2024), "המצרפים הפיסקליים וסדר עדיפויות תקציבי חדש לישראל, מבט לאחור ולשנים הבאות", המכון הישראלי לדמוקרטיה.

בריאות:

עושים יותר עם פחות מקורות. מערכת בריאות טובה אבל עם פערים חברתיים וגיאוגרפיים. הפריפריה מוזנחת וגידול ברפואה הפרטית. יש הזנחה של העתיד. אין השקעה בתקנים לרופאים ובתשתיות.

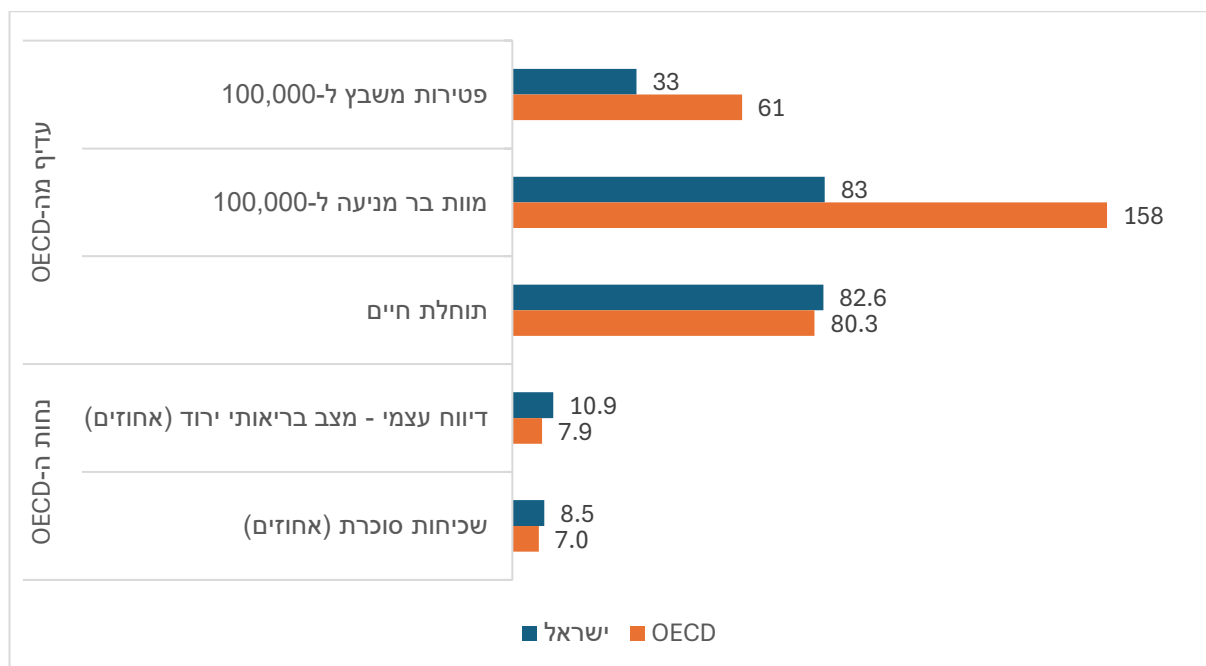
מבחינת ביצועים – ההוצאה על בריאות ביחס לתוצר נמוכה בישראל משמעותית ממוצע ה-OECD (7.4% בישראל לעומת 9.2% ב-OECD). מבחינת מדדי התוצאה יש נתונים טובים (שיעור נמוך של פטירות משבץ ומוות בר מניעה ותוחלת חיים גבוהה ביחס ל-OECD), אך מצד שני הדיווח העצמי הוא על מצב בריאותי ירוד ושכיחות גבוהה מסכרת (תרשים 4). מבחינת תשומות ותשתיות – ההשקעה נמוכה (תרשים 5).

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

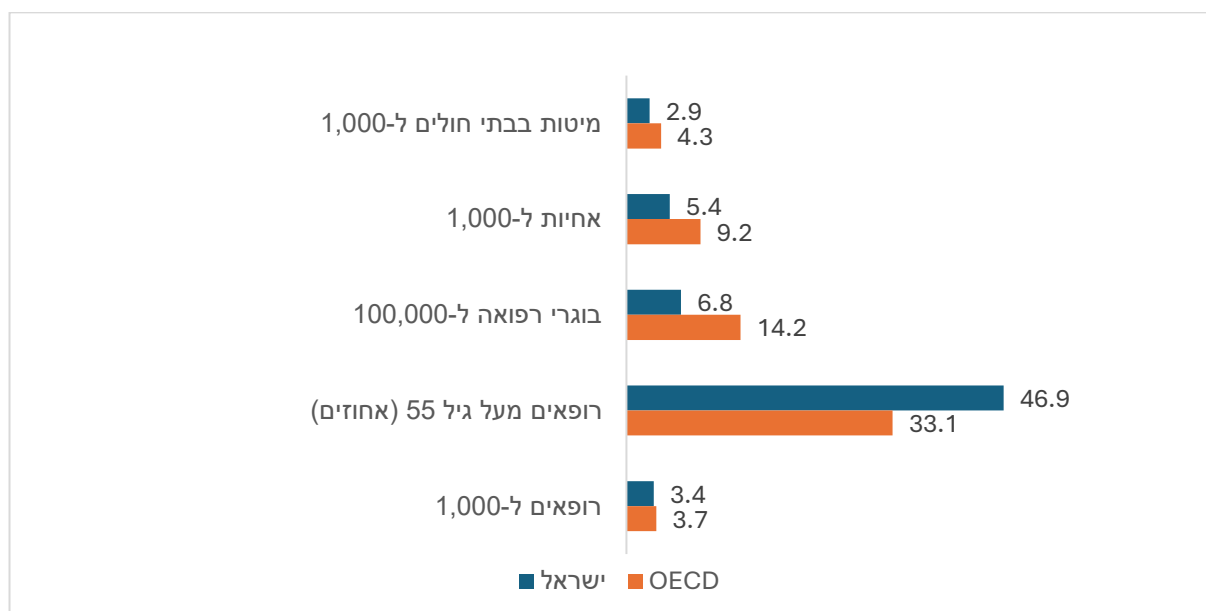
בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

תרשים 4. מערכת הבריאות – מדדי תוצאה

תרשים 5. מערכת הבריאות – תשומות ותשתיות

מקור: פלוג, דוד וקנת פורטל (2024), "המצרפים הפיסקליים וסדר עדיפויות תקציבי חדש לישראל, מבט לאחור ולשנים הבאות", המכון הישראלי לדמוקרטיה; פרק הבריאות נכתב ע"י פרופ' מנאל טרכטנברג ואלון ברקמן.

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

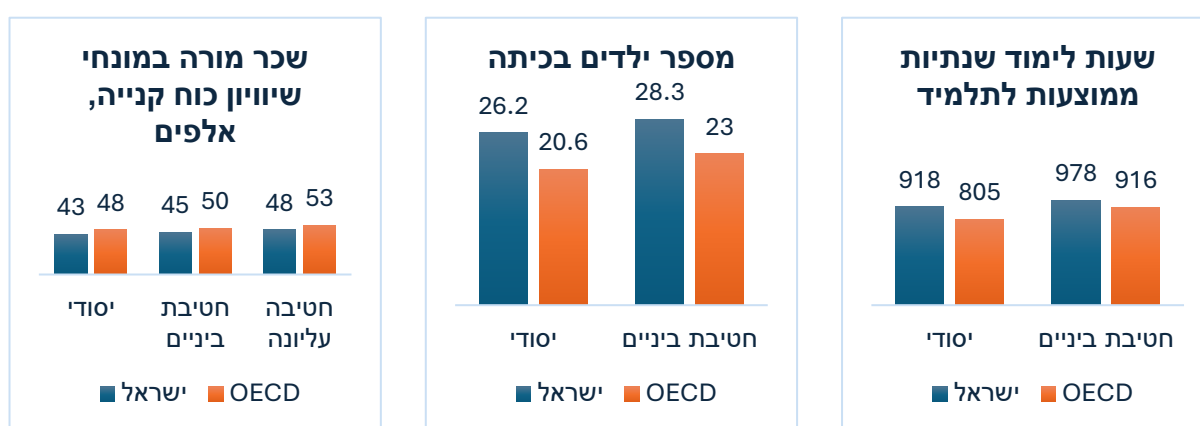
21-22 במאי

חינוך:

תוצאות ירודות ומשקיעים פחות. במונחי תוצר משקיעים יותר ביחס ל-OECD אך בממוצע לתלמיד משקיעים פחות.

סדרי עדיפויות מערכת החינוך:

1. השקעה בחברה הערבית לצמצום פערים – ורואים את התוצאות.
 2. השקעה בחברה החרדית ללא התניה בלימודי ליבה – בסתירה ליעדים ארוכי הטווח.
 3. שחיקה בהשקעה בחינוך הממלכתי דתי, אך עדיין תקצוב יתר.
 4. השקעה נמוכה יחסית בתקצוב הממלכתי.
- התקציב לא מתורגם להצלחה לימודית בלי רפורמות מתאימות – אין שיפור משמעותי בהישגי התלמידים.
- מבחינת מרכיבי ההוצאה, הכיתות בישראל צפופות יותר, השכר נמוך יותר (בעיקר ברמת הכניסה), ויש יותר שעות לימוד בהשוואה ל-OECD (תרשים 6). מבחינת ההישגים, מדורגים נמוך במבחני פיזה ביחס ל-OECD, ליד מדינות כמו צ'ילה, יוון, מקסיקו וטורקיה (תרשים 7).
- תרשים 6. מערכת החינוך – מרכיבי ההוצאה.

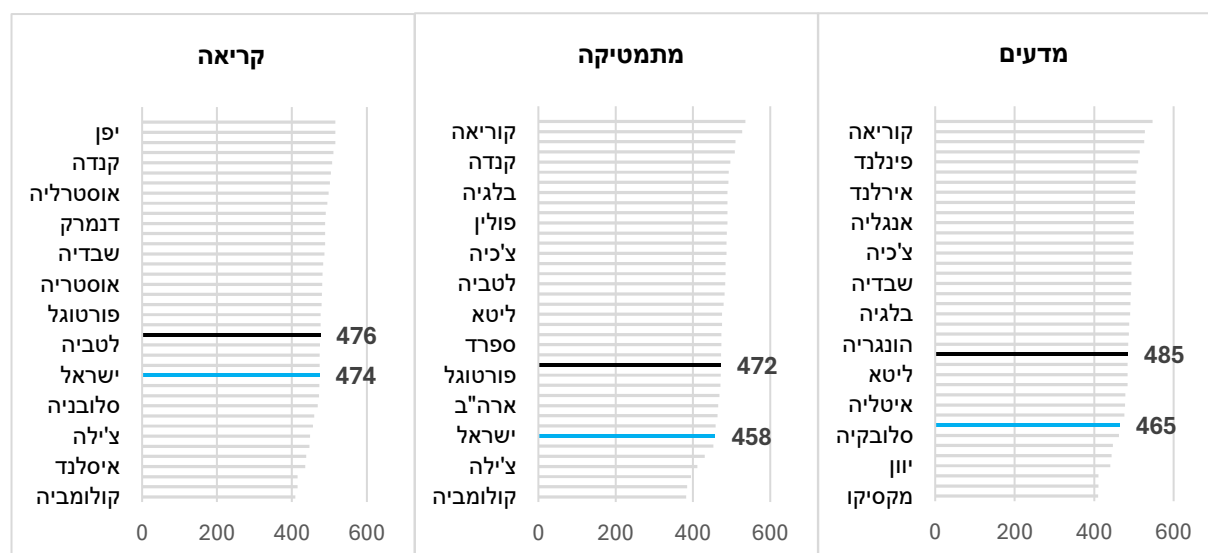
מקור: Education at a Glance 2023, OECD, עיבודי המכון הישראלי לדמוקרטיה.

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

תרשים 7. הישגים במבחן פיזה, השוואה בין לאומית.

מקור: עיבודי המכון הישראלי לדמוקרטיה לנתוני PISA 2022, OECD

מה עשתה הממשלה בעקבות המלחמה?

1. קיצוץ חלקי בכספים הקואליציוניים וצעדי מיסוי מתונים.
 2. לא נסגרו משרדים מיותרים.
 3. תוספות משמעותיות לביטחון, ללא תרחיש ייחוס ו-ועדה ציבורית.
 4. גרעון מבני גבוה מיד: כ-4%.
 5. חלק גדול מהצעדים המאזנים נדחו ל-2025.
 6. הרכב הקיצוצים בעייתי – קיצוצים רוחביים, איפה שקל ולא איפה שצריך.
 7. הבעיה גולגלה לשנים הבאות.
- יעד הגירעון גבוה אבל הגירעון החזוי גבוה מכך. גירעון חזוי כ-8% ויחס חוב-תוצר 68%.

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

המטרות הרצויות בסדר העדיפויות החדש:

1. התמודדות עם אתגרי המשק – החדשים (ביטחון ושיקום אוכלוסיות) והישנים (פערים ויוקר המחיה וכו')
2. החזרת המצב הפיסקלי לאיתנות
3. חזרה לצמיחה כלכלה בת קיימא ומכלילה.

אופן מימוש האסטרטגיה:

בטווח הקצר: העלאת מיסים ב-2025 ותקציב הביטחון על בסיס עדכון תפיסת הביטחון לשנים הבאות: שחיקת תקציב הביטחון ותשלומי הריבית הגדלת ההוצאה האזרחית תוך מיקוד בשירותים האוניברסליים וצמצום פערים.

תוואי ההוצאה והכנסה: עלייה הדרגתית בתקבולי המיסים ובהוצאה הציבורית, הפחתת משקל החוב בתוצר. גרף מצרפים

תחומי הגידול בהוצאה הציבורית:

1. חינוך – יום חינוך ארוך, תוספת שכר דיפרנציאלית ומצוינות
2. השכלה גבוהה
3. בריאות
4. תחבורה ציבורית

סיכום

הנזק הפוטנציאלי בהיעדר מדיניות הולמת הוא עצום. היעדר קבלת החלטות או החלטות לא מתאימות וגלגול הבעיה לעתיד מעמידים בספק את יכולת ההתאוששות של המשק למרות מרכיבי החוסן. לערעור היחסים עם העולם מחיר כלכלי עצום.

כדי לעמוד באתגרים: שינוי בסדרי עדיפויות והגדלה עצומה בנטל על הציבור.

על הממשלה לחדש את האמון בציבור, להרחיב מעגל הנושאים בנטל, להרחיב את בסיס המס, ולפעול לשיפור השירותים האוניברסליים וצמצום פערים.

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

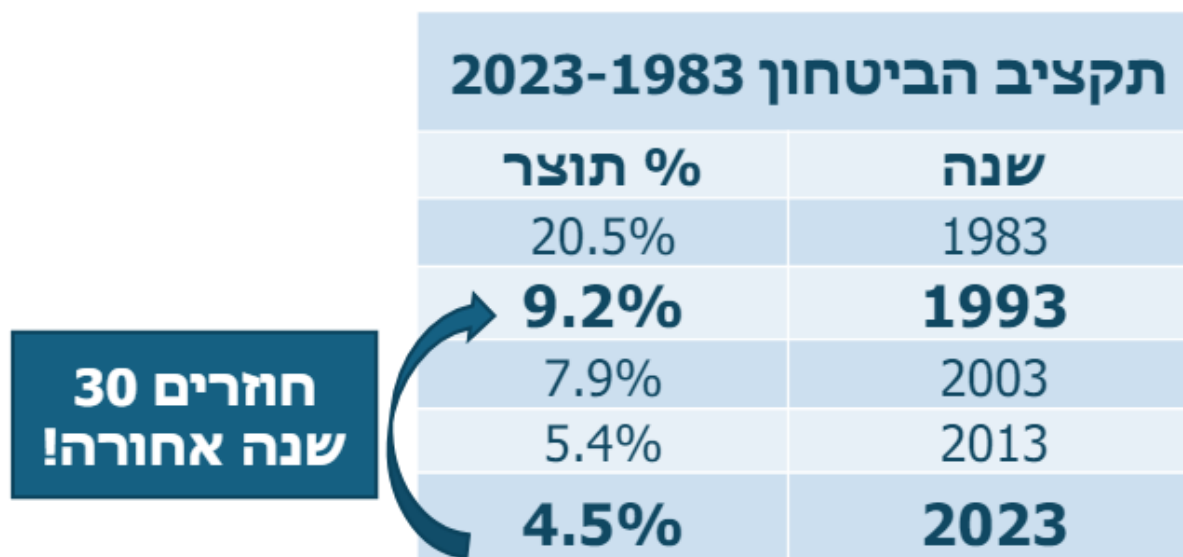
מנאול טרכטנברג, INSS:

מאז חיבור המסמך:

1. המצב הביטחוני והכלכלי החמיר – המלחמה נמשכת בעצימות גבוהה.
2. היחסים עם ארה"ב הורעו.
3. הגירעון נוסק והצמיחה פוחתת.
4. התנהלות פיסקלית לא אחראית
5. מערבולת פוליטית בפתח.

תקציב הביטחון כגורם מרכזי בכלכלת ישראל. הכלכלה הישראלית בעשורים האחרונים היא סיפור הצלחה – מה שאפשר את זה הוא ירידה בהוצאות הביטחון ביחס לתוצר ובירידה ביחס חוב תוצר – אלא שהמגמות מתהפכות. חוזרים 30 שנה אחורה בחלק הביטחון בתוצר (טבלה 1).

טבלה 1. תקציב הביטחון 1983-2023, אחוזי תוצר.

מקור: טרכטנברג (2024) "תקציב הביטחון בעקבות מלחמת חרבות ברזל", המכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS), מצגת מכנס אלי הורביץ 2024.

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

תקציב הביטחון בטווח הבינוני ארוך:

השאלה – מה יהיה משקלו של תקציב הביטחון בתוצר לאורך זמן:

השיקולים המרכזיים:

1. איומי הייחוס והלקחים בעקבות המלחמה
 2. מניעת העשות האבוד – בעקבות מלחמת יוה"כ מספר האוגדות בצה"ל גדל מ-7 ל-17.
 3. שיקולים משקיים-חברתיים
- שיקולים משקיים חברתיים:** ללא צמיחה אי אפשר לקיים תקציב ביטחון בגודל הדרוש. אם תהיה הגדלה פרמננטית בהוצאה הביטחונית זה יפגע ביכולת להחזיק את צה"ל לאורך זמן.

1. העיקרון המרכזי: תקציב הביטחון צריך לגדול פחות משיעור הצמיחה - חלקו בתוצר צריך לרדת.
 2. החוסן החברתי קריטי לביטחון הלאומי. בישראל גירעון גדול בשירותים חברתיים
 3. מחדל 7.10 לא נבע מהיעדר תקציב. הגדלת תקציב בעקבות כשל – מונעת בדק בית
- כשבאים לתת מענה לצרכים ביטחוניים זה לא רק תוספת מקורות אלא גם מענים מדיניים, שת"פ בינ"ל. גם התאמה של תפיסת הביטחון. המענה לא יכול להיות רק תקציבי.

גיבוש תוואי הביטחון לשנים הבאות:

צריך לגבש תוכנית רב שנתית לצה"ל ותקציב רב שנתי. לשם כך נדרשת ועדה ציבורית.

גישת bottom-up: לקחים ראשונים מהמלחמה:

תפיסת הביטחון של ישראל קרסה. גידול בתקציב למילוי הפערים כלקח מהמלחמה: כ-20 מיליארד ₪ בשנה.

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

טבלה 2. תוספות תקציביות נדרשות בגישת "bottom up" – מיליארדי ₪.

תוספות תקציביות נדרשות בגישת "bottom up" - מיליארדי ₪ בנוסף לעלויות המלחמה עצמה!				
נושא	2024	2025	2026	2027 ואילך
• כוח אדם	0.8	3.0	3.0	2.5
• פלטפורמות ואמצעי לחימה	6.4	9.4	8.1	7.5
• חימושים ומלאים	8.7	9.8	8.0	6.8

מקור: טרכטנברג (2024) "תקציב הביטחון בעקבות מלחמת חרבות ברזל", המכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS), מצגת מכנס אלי הורביץ 2024.

טבלה 3. מתווה מומלץ לתקציב הביטחון, 2024-2029.

מתווה מומלץ לתקציב הביטחון – 2029-2024 מיליארדי ש"ח							
2029	2028	2027	2026	2025	2024	2023	
88	88	88	87	85	84	82	תקציב מקורי, מתווה 2023
				5	67	17	עלויות לחימה (?)
22	22	22	25	29	20		תוספות - bottom up
11	16	20	27	29	20		מתווה מומלץ – top down
99	104	108	114	119	171	99	סה"כ – מומלץ
4.4%	4.7%	5.1%	5.5%	6.0%	9.0%	5.3%	% מהתמ"ג (הנחה 3% צמיחה)

מקור: טרכטנברג (2024) "תקציב הביטחון בעקבות מלחמת חרבות ברזל", המכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS), מצגת מכנס אלי הורביץ 2024.

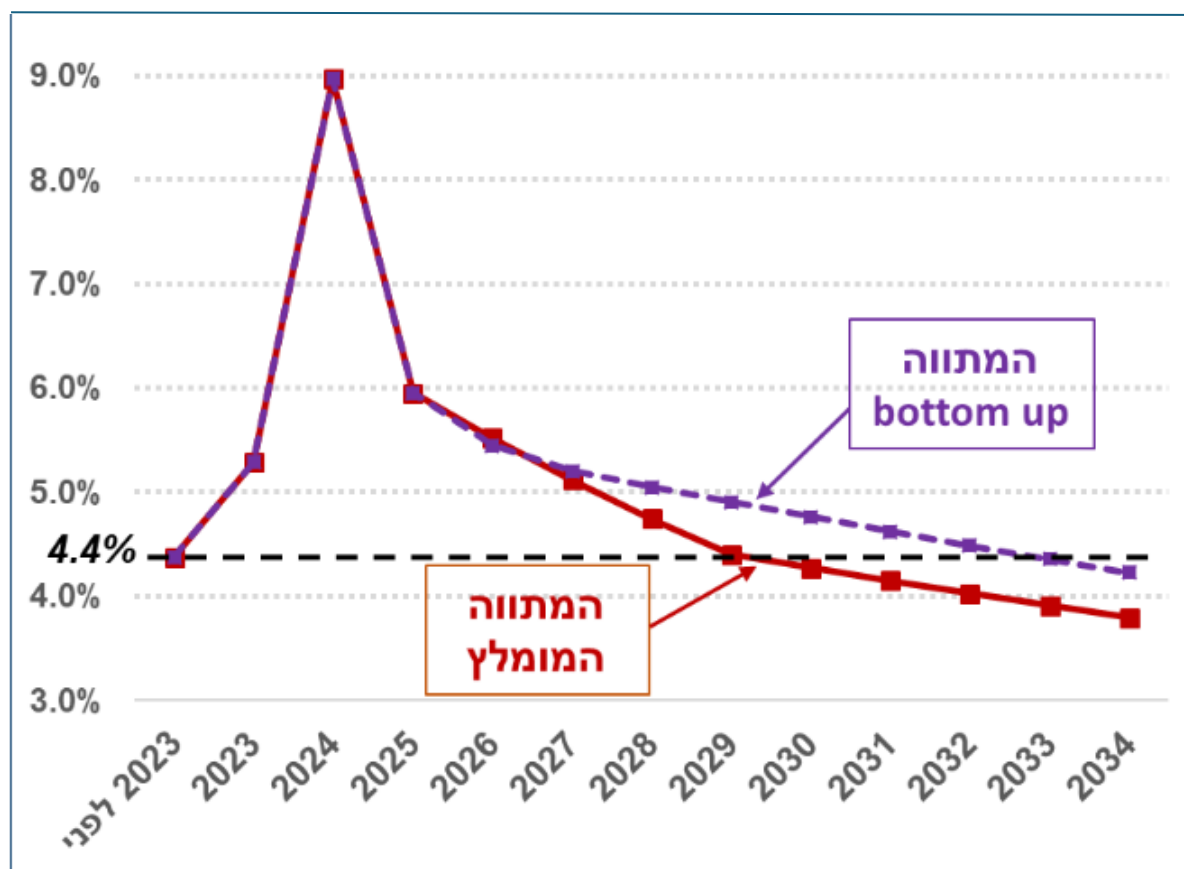
כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

22-21 במאי

המתווה המומלץ – תוואי יורד בתקציב הביטחון, חזרה ל-4.5% מהתוצר בשנת 2029.

תרשים 8. תוואי תקציב הביטחון כאחוז תוצר 2023-2034.

מקור: טרכטנברג (2024) "תקציב הביטחון בעקבות מלחמת חרבות ברזל", המכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS), מצגת מכנס אלי הורביץ 2024.

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

מנכ"ל האוצר, שלומי הייזלר:

בטווח הקצר – תמיכה בצרכים מיידיים ביטחוניים ואזרחיים.

בטווח הארוך – שיקום ומימון מנועי צמיחה.

ה-OECD פרסם תחזית לצמיחת המשק ל-4.6% מעל ממוצע ה-OECD. הנתון הזה אפשרי אם רק נשכיל לעשות את הדברים הנכונים. בחודש האחרון אנחנו עובדים על גיבוש תוכנית לצמיחה:

1. מאבק בהון השחור.

2. ייעול השירות הציבורי: המגזר הציבורי איננו שמן כפי שהיה בעבר. אין ספק שניתן לייעלו עשרות מונים.

3. העמקת מימון פרויקטי תשתית ממקורות חוץ תקציביים. התקציב שתוכנן להשקעה בתשתיות 23-27 הוערך ב-430 מיליארד ש. הוצאת הענק הביטחונית והאזרחית מחייבת לשקול מימון פרויקטים בגישת ה-PPP.

4. הבטחת המשך צמיחת ההייטק. העמקת יכולות ה-AI.

5. שינויים מבניים בענף הבניה – שוק הדיור הוא אחד המרכיבים המשמעותיים ביותר במחיה ואחד מנועי הצמיחה:

a. העלאת צפיפות הבניה

b. פיתוח תשתיות כשלב מוקדם

c. הפחתת רגולציה.

חוק הגיוס: הנושא מציב שאלות כלכליות וחברתיות מהותיות לחברה הישראלית. בנוגע לנושא הכלכלי – אירועי ה-7.10 לא הותירו מקום לספק שהמדינה תצטרך צבא גדול וחזק ויש להגדיל את כוח האדם. יש הכרח כלכלי להשתתפות כלל האוכלוסיות בנטל ובניסה של כלל המגזרים תחת האלונקה.

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

הממונה על התקציבים, יוגב גרדוס:

מאז קום המדינה המשק צמח והתפתח ובשנים האחרונות ידענו לצלוח משברים. ה-7.10 אינו עוד משבר. הצורך להגדיל את תקציב הביטחון הוא שינוי מגמה רבת שנים שאפשרה להפחית את הנטל ולהפנות משאבים להשקעה. כעת ייתכן ואין ברירה אלא לשנות את המגמה, שיהיו לו השפעות על רמת החיים.

חייבים לשאול שאלות קשות:

1. על מה מוציאים את הכסף? הגדלת ההוצאה אינה מביאה בהכרח להגדלת הביטחון.
 2. כמה כסף ניתן להוציא? כמה נוכל לקחת מהאזרחים מבלי שיישאר גזע כרות. ללא כלכלה מתקדמת לא נוכל לקיים צבא מתקדם. המפתח להגדלת ההשקעה בביטחון הוא הגדלת הצמיחה.
- לצערנו עוד טרם ה-7.10 ישראל חוותה ירידה בצמיחה. שינוי הרכב האוכלוסייה יביא לכך שעוד כמה שנים כ-50% מהאוכלוסייה אינו פרודוקטיבי. ללא שינוי המגמה לא ניתן יהיה להמשיך את מגמת הצמיחה. לשם המחשה - הגדלה של תקציב הביטחון ב-1% תוצר תחייב העלאה של 3% מע"מ.
- שירות המילואים והחובה צפוי לגדול. לאור העובדה שיש חפיפה בין האוכלוסייה המשרתת לאוכלוסייה העובדת, יש להתמודד עם השינויים הדמוגרפיים.
- הפתרון חייב להגיע מאותן אוכלוסיות שממיעוט יהפכו עוד לא הרבה שנים לרוב. צריכים אנשים שיישאו גם בנטל הכלכלי וגם בנטל הביטחוני. הגדלת האוכלוסייה המשרתת וחינוך משמעותי לחברה החרדית, שילוב החברה הערבית ומיגור תופעת הפשיעה. אם לא נצליח לשלב את האוכלוסיות האלה במשק העתיד שלנו ושל ילדינו יהיה קשה מנשוא. כמו במלחמה – גם בכלכלה – רק יחד ננצח.

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

הכלכלן הראשי, שמואל אברמזון:

המשק בעל חוסן: התאוששות בצריכה הפרטית ועלייה בהשקעות. התעניינות בהייטק הישראלי, שוק עבודה חזק, הדוק. כל אלה נותנים תחושה שיש הרבה מאד אופטימיות ופוטנציאל.

מצד שני, התמונה של הרבעון הראשון מאד ברורה – הדרך להתאוששות מאד ארוכה. נמצאים במצב של תוצר לנפש 3% פחות מלפני שנה. תוצר עסקי של 4% פחות ממה שהיה שנה קודמת, צמיחה נמוכה ב-2%. הוצאה ציבורית של 22%.

למרות האופטימיות והאמונה במשק, הדרך להתאוששות ארוכה ותדרוש החלטות מושכלות ולא פשוטות. בשבועות הקרובים נעדכן את תחזית הצמיחה מעט כלפי מעלה לאור נתוני הרבעון הראשון ונתוני ההכנסות שמעידים על חוסן וחיוניות המשק.

שנת 2025 מעבר לאופק – שם יש לא מעט עננים. נטל ההוצאה הציבורית, האינפלציה וכן הלאה.

התחזיות הן תרחיש הבסיס ומולן יש סיכונים – בוודאי בעולם הביטחוני והמדיני. כל אלה ידרשו המשך התנהלות מושכלת בעולם המאקרו כלכלי.

ההוצאה האזרחית בישראל היא מהנמוכות בעולם המערבי. השירותים הציבוריים נמוכים מהממוצע, מערכת המס נמוכה מהממוצע וזו החלטת מדיניות לגיטימית.

מערכת המס מאופיינת בתלילות גבוהה – המס השולי מגיע מאד מהר לרמות מאד גבוהות. מערכת המס מטילה נטל משמעותי על האוכלוסייה בעלת שכר בינוני וגבוה. אם רוצים להגדיל את השירותים הציבוריים לצד הנטל הביטחוני הגבוה – יש להעלות מיסים. אנחנו לא רואים איך אפשר להעלות מיסים על אוכלוסייה שמשתכרת בשכר גבוה ועל החברות הפרטיות. יש להרחיב את בסיס המס – מלחמה בהון השחור והכנסה של אוכלוסיות נוספות לשוק העבודה – בשכר גבוה ולעבוד בפיריון גבוה.

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

מנכ"ל רשות המיסים, שי אהרונוביץ':

עמידה ביעד הגבייה של משרד האוצר בשנה האחרונה. אנחנו צריכים להגדיל את הגבייה.

1. **הרחבת הבסיס:** נלחמים בהון השחור ומנסים להכניס אוכלוסיות נוספות לתוך מעגל משלמי המיסים.

a. חשבונית ישראל – מלחמה בתופעת החשבוניות הפיקטיביות, מהלך שהוכתר בהצלחה.

b. צעדי חקיקה למלחמה בהון השחור.

c. גילוי מרצון: המהלך מיועד למי שיש הון בעיקר מחוץ לישראל ולא גלוי לרשות המיסים. מאפשר לגלות בהקלות וללא הליך פלילי. מיועד למחזיקי הקריפטו.

2. **ודאות לעולם ההיטק כדי שההשקעות ימשיכו:**

a. תוכנית מקיפה בנושא של ודאות – החלת PR 2: השוואת מס עם מדינות באירופה.

b. ודאות בנושא הערכות שווי

c. ודאות בנושא של מוסד קבע כדי לאפשר לחברות זרות להשקיע פה ולא יהיו בחשש שימוסו על כל ההשקעות שלהם

כל הדברים האמורים להביא להגדלה של גביית המיסים בשנים הקרובות ולתת ודאות כדי שהמשקיעים לא רק יישארו אלא יבואו לכאן.

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

מנכ"ל רשות החדשנות, דרור בין:

בשנת 2022 רעדה האדמה בעולם מבחינת החדשנות הטכנולוגית – ממשל ביידן משקיע 280 מיליארד דולר במו"פ בעיקר בשבבים. הטכנולוגיה היא נכס ביטחוני וכלכלי.

בנגזרת הביטחונית - בצד הלא דמוקרטי הטכנולוגיה שמפותחת מחלחלת לאויבים שלנו. בצד הדמוקרטי היא מגיעה אלינו אבל לא תמיד.

בנגזרת הכלכלית – בעשור האחרון יש תחרות בין מרכזי חדשנות בכל העולם. אם בעבר סטארט אפים קמו בעיקר בעמק הסיליקון ובישראל, היום יש כבר מרכזים בכל מדינה אירופאית ובמזרח. כולם בתחרות על אותם משאבים במחסור. משקיעים ויזמים עושים סקר איפה נכון לפתוח את הסטארט אפ שלהם וכו'. ישראל בכל מדד מדורגת בחמישייה הראשונה במדדי החדשנות בעולם. התפקיד שלנו לדאוג שנישאר שם.

חשיבות ההייטק לכלכלה הישראלית

1. 20% מהתוצר הישראלי מההייטק

2. 30% מהכנסות מס הכנסה

3. מעל 50% מהייצוא

העושר הזה מחלחל גם למגזרים אחרים. לאור החשיבות של ההייטק – איפה ההשקעה הישראלית? לא רק שאנחנו לא משקיעים אלא חלה שחיקה בהשקעות של ממשלת ישראל במו"פ:

1. מתחילת שנות ה-90 ההשקעה הממשלתית במו"פ ירדה מ-0.88% תוצר ל-0.46% תוצר. ממשלת ארה"ב משקיעה 0.6% תוצר, קוריאה משקיעה 1.12% תוצר.

2. רשות החדשנות – שחיקה ריאלית של 40% בשנים האחרונות ושחיקה ביחס לתוצר

צריכים תוכנית השקעה אסטרטגית לשנים הקרובות. בשנת 2024 ממשלת ישראל הבינה את זה. פעלנו ביחד עם משרד האוצר לתקצב במיליארד שקל נוספים למרות הקיצוצים. הכספים הלכו להליך מהיר לחברות לעבור את תקופת המלחמה והשקעה של קרנות חדשות.

כנס אלי הורב"ץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

אנחנו צריכים להפנים שצריך להמשיך בהשקעות הנוספות לשנים הקרובות, לדוגמא:

1. הגדלת התשתיות לבינה מלאכותית והרחבה לכיוון השבבים
 2. טיפול בהון אנושי: מומחים וישראלים חוזרים לתעשיית ההייטק, שילוב חרדים גברים, שילוב ג'וניורים בתעשייה.
 3. קרן פיילוטם שתיקח חדשנות ישראלית ותעשה בהן פיילוטם.
- אני אופטימי – אני חושב שההייטק הישראלי חזק. יש נכסים שלא השתנו. בטווח הקצר ההייטק התאושש. הנקודה שאנחנו צריכים לחשוב עליה זה בטווח הבינוני והארוך.

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

היועץ הכספי לרמטכ"ל וראש אגף התקציבים של משרד הביטחון, תא"ל במיל' מהרן פרזונפר:

יש לשנות תפיסת הביטחון וקביעת תרחיש ייחוס חדש. אסור להגדיל משמעותית את תקציב הביטחון בלי תוכנית.

ביחס לעבודה של ה-INSS:

1. ההנחה הראשונה היא שלא תהיה אחיזה צבאית בעזה לאורך זמן. אני חושש שההנחה הזו לא מציאותית.

2. הנחה לגבי מלחמה בצפון – יכולה להשתנות.

3. ההנחה הכי קשה היא שמערכת הביטחון לא תשקיע באיומים ממעגל שלישי. מדינת ישראל חייבת לעשות שינוי אסטרטגי עם השקעת משאבים אדירה במעגל שלישי – איראן עברה את הסף הפסיכולוגי של תקיפה ישירה בישראל והיא תעבור אותו שוב. איראן מדינת סף גרעינית.

המספרים שהוצגו בעבודה קצת אופטימיות מדי. יש לעדכן את תפיסת הביטחון, לבנות תרחיש ייחוס יותר מחמיר. לבנות תוכנית רב שנתית שמתאימה לתרחיש הייחוס. יש לעשות שינויים משמעותיים מאד בכל מערכת הביטחון, משרד הביטחון וצה"ל. להעסיק משרתי מילואים זה דבר בלתי סביר.

יש לבנות תוכנית כלכלית למשק הישראלי שהעקרונות שלה יהיו תוכנית צמיחה ועצמאות כלכלית לחקלאות ולמזון. טיפול בביטחון הפנים וכו'. יש לעשות קופסא לטיפול בצמיחה על חשבון הגדלת הגירעון.

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

יו"ר נשיאות המגזר העסקי, אל"מ במיל' דובי אמיתי:

בימים אלה מגבשים תוכנית מעליבה לשיקום הצפון. נמוכה משמעותית מהשיקום של עוטף עזה. בתוכנית שיקום הדרום 400 אלף שקל לאזרח ובצפון כ-20 אלף שקל לאזרח. דורש שמפתח התקצוב יהיה שקוף וזהה. יש ליצור תוכנית רב שנתית עם יעדים ברורים ומדדי הצלחה.

אין תוכנית להחזרת תושבי הצפון הביתה. באמצע פברואר קיימנו פגישה עם שר האוצר, הצגנו תוכנית והצענו כיווני פעולה שיסייעו למשק לעבור את התקופה שתימשך זמן רב. עשור לנו לחזור לעשור האבוד. לנו ברור שלא מספיק להעלות מיסים. הגיע הזמן לחשוב איך מגדילים את העוגה ופחות איך מכניסים את היד לכיס. יש לייצר בסיס יצרני בר קיימא.

זו השעה לחשמל את כל הקרונות ברכבת הכלכלה הישראלית – לא רק בהייטק. השקעה בהון האנושי זה אחד הדברים שהמדינה צריכה להשקיע, ייעול שירותים למשק והפחתת בירוקרטיה עודפת של משרדי הממשלה.

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

יו"ר התאחדות התעשיינים, רון תומר:

יש ירידה בסחר של מדינות עם מדינות שנחשבות יריבות. על פי תחזית מקנדי חלקו של הסחר העולמי בין המזרח למערב ירד ב-70% עד 2035. הכלכלה העולמית מתכנסת לגושים של מזרח ומערב והשחקנים פועלים להבטיח יתרון יחסי. ביידן הקציב 5% תוצר בהשקעה בגידול ייצור האמריקאי. גם האירופאים השקיעו 510 מיליארד יורו. משרד האוצר ואג"ת מכווצים את ההשקעות האלה. שוק המזרח גם הולך ומגדיל את הייצור המקומי.

בישראל בשנים האחרונות רק יצרנו תלות במדינות זרות. חלק בגלל יוקר המחיה. ישראל אחת המדינות הפתוחות בעולם והמחירים לא ירדו. ביידן הטיל עוד מכסי מגן מול הסינים. עובדים ועסקים אמריקאים יכולים להתחרות עם כל אחד כל עוד יש להם תחרות הוגנת. להתחרות עם מדינה כמו טורקיה שהשכר שם הוא 250 דולר זו לא תחרות הוגנת. אוקטובר הייתה קריאת השכמה – אנחנו חייבים לחזק את הלוקאלי – בגלל החשש מחרם.

הגלוקאליזציה צריכה להיות בשני מקומות – פיתוח יכולות הייצור המקומי וגם גיוון מקורות של היבוא. להסיט את היבוא למדינות ידידותיות לישראל. העולם המערבי מעביר יותר ייצור למדינות חברות להם וישראל יכולה להיות האב יצרני חליפי לחלק ממדינות אסיה. הממשלה חייבת לתקצב זאת.

לגבי מיסים – ישראל צריכה להכניס יותר כסף אבל לא ע"י העלאת מיסים אלא על ידי הגדלת העוגה.

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

יו"ר איגוד לשכות המסחר, שחר תורג'מן:

בלי יציבות שלטונית לא תהיה צמיחה. יש לקרוא לשינוי שיטת הממשל. אני מייצג את מגזר המסחר והשירותים – הגדול ביותר במשק. אנחנו לקראת צונאמי כלכלי ויש להכין תוכנית כלכלית ליום שאחרי אבל הפורום הכלכלי חברתי לא כונס אפילו פעם אחת מתחילת המלחמה.

לא מעלים מע"מ בלי להיוועץ עם המגזר העסקי. לא מעלים מכסים מול טורקיה בלי לדבר עם המגזר העסקי. אין להעלות מיסים נוספים שמדכאים צמיחה.

לא מאשימים את המגזר העסקי ביוקר המחיה. ממשלת ישראל היא האחראית ליוקר המחיה. במדד האחרון שפורסם – 50% מהמדד שייך לממשלת ישראל.

יש לשתף את המגזר העסקי בתהליך קבלת ההחלטות. יש לייצר מנגנוני צמיחה – תשתיות ועידוד השקעות. יש להוריד נטל רגולטורי.

לא דורשים מיבואנים לשלם מכס על מים. לא מייצרים רגולציה מיותרת ויתרון יחסי לשחקנים מחו"ל באמצעות פטור ממע"מ ליצרנים בחו"ל. לא מאלצים לסמן מחירי מוצרים. לא קובעים ארנונה עסקית גבוהה.

סקר של SQ – מבחינת קלות עשיית עסקים בישראל. מעל 60% מהמגזר העסקי כולו מגדירים כקשה עד קשה מאד לעשות עסקים בישראל.

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

לשעבר מפקד 8200, תא"ל נדב צפירי:

אנחנו צריכים להראות לעולם שאנחנו מושיטים יד לשלום.

ביחס לתקציב הביטחון – זה פלא שאנשים מוכנים להתגייס בשנים החשובות שלהם. אם תיקחו את הדבר הייחודי הזה שיש לנו שזה שירות חובה – בסופו של דבר לא מהווה נטל אלא הקטר: אם תוציאו את שירות החובה ואת מה שהוא נותן לבנים ולבנות שלנו ולא רק ביחידות הטכנולוגיות. אם נאבד את צבא העם ושירות החובה לא יהיה tech ולא תהיה כלכלה.

אין צבא חצי עם – יש צבא העם. בלי צבא העם הדבר לא יחזיק מים ואז לא יהיה tech בישראל ואז גם לא תהיה כלכלה בישראל.

שותף מייסד של קרן vintage, אלן פלד:

בשנה שעברה העליתי חששות לגבי עתיד ההייטק – ישראל ירדה ב-ESG בגלל הרפורמה המשפטית, ירידה בהקמת סטארט אפים, הפחתת השקעה בהשכלה גבוהה בתקציבי מחקר, השקעה בעיקר בסייבר וחינוך תלמידים למשרות שהולכות להיעלם. לצערי בשנה שחלפה המצב רק החמיר ולא רק בכלל המלחמה.

אנחנו ממשיכים להזניח את האוכלוסייה הערבית והפוטנציאל העצום שבלשלב אותם בהייטק.

היום אנחנו ממוקדים מאוד בסייבר, ומזניחים תחומים צומחים כמו דיגיטציה של בריאות. השקעות הממשלה בפיתוח ירדה בשני שליש מאז 2002. העולם עוקף אותנו.

הלחץ על ארגוני העובדים ועל האוניברסיטאות להפסיק להשקיע בישראל הולך ומחמיר.

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

לשעבר ראש רשות המיסים והממונה על השכר באוצר, ערן יעקב:

קרנית ומנואל הציגו בצורה פשוטה נהירה וברורה של צרכי מדינת ישראל ככל שהיא חפצה חיים – הוצאות ביטחון שחייבים לעלות, ושירותים ציבוריים שצריך להשקיע בהם יותר. צריך כבר בשלב הקצר ואולי בשלב הארוך יותר לממן זאת באמצעות מיסים. היכולת האמיתית להגדיל הכנסות מיסים זה להגדיל את בסיס המס. שבארץ סף המס גבוה מאוד ופוגע בתמריצים של עובדים חזקים לעבוד יותר. גם המס על ההון גבוה ביחס למס על העבודה. כמובן שאסור לפגוע בתמריצים לכך שההון יזרום לפה.

צעדים אפשריים להגדלת ההכנסות:

1. מע"מ – הוא מס שאנחנו לא אוהבים אותו, הוא עקיף הוא פוגע בחלשים, אבל הוא לא פוגע מאוד בצמיחה והוא נותן לנו לממן דברים טובים אחרים.
2. שכירות – פטורה ממס עד סכום לא מבוטל. זה יוצר הון שחור. מיליארד וחצי
3. מיסוי על שירותים דיגיטליים – מיליארד
4. פירות וירקות – יוצר עיוות של מעל 5 מיליארד שקל. יוצר עיוות, הון שחור ואפליה
5. אפשר לתת מענק עבודה כדי לפצות על השלכות החלוקתיות
6. פטור ממע"מ באילת
7. Pillar 2 – חקיקה שכבר קיימת וצריך להביא אותה.
8. מיסוי על השפעות חיצוניות והשלכות שליליות – מס סוכר, נסועה, ורשימה ארוכה שעוד אפשר לעשות פה. אפילו הימורים וסמים קלים.
9. צריך להקים וועדות ציבוריות ולחשוב איך אפשר לטפל בדברים האלה. כולל במכסים של החקלאות.

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

בצל המלחמה || 2024

21-22 במאי

לשעבר הממונה על התקציבים, שאל מרידור:

שלוש הערות קצרות:

1. השאלה של ישראל בקרב אומות העולם נוגעת גם לערכים שהמדינה הזו מייצגת. ההפרדה בין המלחמה הצודקת שלנו בחמאס ובין האוכלוסייה הפלסטינית האזרחית היא דרישה של העולם מאיתנו ושל אנשים הגונים מהממשלה.
2. כשהמדינה מחליטה לצאת למלחמות ארוכות שאנחנו לא מוכנים להן והעולם
3. צר לי שבאירוע כזה מגיע מנכ"ל האוצר, והדבר הראשון שהוא מזכיר זה מלחמה בהון השחור. מה שישראל צריכה זה לקבל החלטות קשות, על מיסוי ושילוב אוכלוסיות בשוק העבודה. אין למדינה הרבה מאוד כוח. היא צריכה לבחור 2-3 רפורמות גדולות ולהתמקד בהן.